

Wrocław, 20 kwietnia 2018 r.

dr hab. Witold Jakubowski prof. UWr.
Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
Instytut Pedagogiki

Recenzja

przygotowana dla komisji powołanej przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego w sprawie oceny osiągnięć dr Sylwii Słowińskiej, ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Pani dr Sylwia Słowińska ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego przedstawiła komisji habilitacyjnej do oceny swój udokumentowany dorobek. Wyrażając swoją opinię o spełnieniu kryteriów oceny przy ubieganiu się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, odniosłem się do zapisów ustawy z dnia 18 marca 2011 r. w sprawie zmiany ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 84, poz. 455 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165).

Pani Sylwia Słowińska jest absolwentką Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze, gdzie w 1998 r. uzyskała dyplom magistra *pedagogiki kulturalno-oświatowej* na Wydziale Pedagogicznym; w 1999 r. ukończyła także studia pierwszego stopnia na filologii niemieckiej na Wydziale Humanistycznym WSP w Zielonej Górze. W 2006 r. już w Uniwersytecie Zielonogórskim, obroniła pracę doktorską *Polskie i niemieckie koncepcje edukacji kulturalnej dwudziestego wieku*. Od 1 października 2007 r. pracuje na stanowisku adiunkta w Zakładzie Animacji Kultury i Andragogiki, na Wydziale Pedagogiki, Psychologii i Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego (wcześniej Wydział Nauk Pedagogicznych i Społecznych, Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu). Biorąc pod uwagę precyzyjnie sformułowane w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego ilościowe kryteria oceny dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, dorobek ów jest bardzo interesujący.

I. Wykaz osiągnięć Habilitanta, usystematyzowany zgodnie z kryteriami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r.

Osiągnięcia naukowo-badawcze habilitanta:

§ 3.2 w obszarze nauk społecznych autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JRC) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH): **autorstwo 3 artykułów, współautorstwo 1 artykułu;**

§ 4.1 autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy:

Habilitantka wykazuje:

1 monografia (praca habilitacyjna);

16 rozdziałów w monografiach w języku polskim;

1 rozdział w monografii w języku niemieckim;

1 rozdział w monografii w języku angielskim (współautorstwo)

2 referaty opublikowane w materiałach pokonferencyjnych;

10 artykułów w czasopismach z listy B MNiSW;

§ 4.2 autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych:

3 raporty z badań (współautorstwo i redakcja);

2 redakcje prac zbiorowych;

§ 4.3 sumaryczny *impact factor* według listy Journal Citation Reports (JCR): **brak danych**

§ 4.4 liczba cytowań publikacji według baz Web of Science (WoS), Scopus oraz Publish of Perish: **brak danych;**

§ 4.5 indeks Hirscha według bazy WoS: **brak danych**

§ 4.6 kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi oraz udział w takich projektach:

- 1. Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie, 2012, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program: Edukacja kulturalna i**

diagnoza kultury, priorytet Obserwatorium kultury; charakter udziału: kierownik (koordynator) oraz wykonawca (badacz).

2. *Inicjatywy z udziałem osób 50+ a rozwój kapitału społecznego w woj. lubuskim – diagnoza i ewaluacja*, 2013-2014, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program: Obserwatorium kultury; charakter udziału: kierownik (koordynator) oraz wykonawca (badacz).

3. *Kultura Tędy* (regionalny projekt w ramach ogólnopolskiego programu *Bardzo Młoda Kultura*), 2016-2018, Narodowe Centrum Kultury; charakter udziału: wykonawca (badacz) oraz koordynator badań jakościowych (II etap badań).

§ 4.7 międzynarodowe i krajowe nagrody za działalność naukową: **brak**

§ 4.8 wygłoszenie referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych: **9 referatów na konferencjach międzynarodowych, 16 referatów na konferencjach krajowych.**

Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski habilitanta:

§ 5.1 uczestnictwo w programach europejskich oraz innych programach międzynarodowych i krajowych: **brak**

§ 5.2 udział w międzynarodowych konferencjach: **5 konferencji**

udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych: **dwukrotna organizacja seminariów naukowych podsumowujących projekty badawcze, organizacja III Transdyscyplinarnego Sympozjum Badań Jakościowych w Zielonej Górze, udział w Komitecie organizacyjnym (od roku 2000 Letniej Szkoły Młodych Andragogów w Zielonej Górze;**

§ 5.3 otrzymane nagrody i wyróżnienia:

Nagroda zespołowa za osiągnięcia organizacyjne Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego 2012;

Nagroda zespołowa III stopnia Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2014;

Nagroda indywidualna I stopnia Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego za osiągnięcia naukowe 2015;

Nagroda zespołowa I stopnia Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego za osiągnięcia organizacyjne 2016;

§ 5.4 udział w konsorcjach i sieciach badawczych:

Konsorcjum Naukowe *Lifelong Learning – Konsorcjum (LLL – K)* koordynowane przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu;

ESREA network *Between Global and Local. Adult Learning and Communities*;

§ 5.5 kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych oraz we współpracy z przedsiębiorstwami: **brak**

§ 5.6 udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism: **Dyskursy Młodych Andragogów - sekretarz redakcji oraz redaktor tematyczny (animacja kultury/edukacja kulturalna);**

§ 5.7 członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych:

Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, European Society for Research on the Education of Adults (ESREA), Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Członek Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

§ 5.8 osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki:

Udział w tworzeniu programów studiów I i II stopnia oraz autorskich programów przedmiotów realizowanych na kierunku pedagogika, w tym przedmiotu realizowanego w j. angielskim dla studentów z zagranicy w ramach programu ERASMUS/ERASMUS+

§ 5.9 opieka nad studentami: **promotor 89 prac licencjackich, opieka naukowa nad grupami studenckimi współpracującymi przy realizacji projektów badawczych: *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej – nowe przestrzenie, Inicjatywy z udziałem osób 50+ a rozwój kapitału społecznego w województwie lubuskim – diagnoza i ewaluacja, Kultura Tędy*;**

§ 5.10 opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego: **brak;**

§ 5.11 staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich: **brak;**

§ 5.12 wykonane ekspertyzy lub inne opracowania na zamówienia: **brak;**

§ 5.13 udział w zespołach eksperckich: **na zaproszenie Narodowego Centrum Kultury oraz Fundacji Genshagen z Niemiec (Stiftung Genshagen) udział w zespole ekspertów konsultujących przygotowanie polsko-niemieckiej publikacji na temat edukacji kulturalnej w obu krajach;**

§ 5.14 recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych: **ocena projektów w konkursie Lubuski PAKIET (w ramach Narodowego Centrum Kultury *Bardzo Młoda Kultura*) na zlecenie Regionalnego Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze oraz recenzje artykułów w pismach „Studia Kulturalno-Edukacyjne” (2013), „Rocznik Andragogiczny” (2015), „Społeczności Lokalne. Studia Interdyscyplinarne” 2017.**

II. Ocena osiągnięć Habilitantki na podstawie przedstawionego wykazu

Przedstawiony do oceny dorobek jest spójny w zakresie podejmowanej problematyki. Widać w nim sprecyzowane zainteresowania badawcze Habilitantki i konsekwentne pogłębianie interesującego ją obszaru analiz. Wskazać można tu jednocześnie dwa wyraźne, wzajemnie uzupełniające się zakresy tematyczne: andragogika i edukacja kulturalna/animacja kultury. W zaprezentowanych artykułach i rozdziałach w pracach zbiorowych zwraca uwagę zachowanie proporcji między teoretycznym tłem a omawianymi badaniami. Habilitantka znakomicie porusza się w analizowanej problematyce i potrafi umieścić prezentacje swoich poczynąń badawczych w odpowiednim kontekście teoretycznym (np. rozdziały *Koncepcje edukacji kulturalnej w narracjach kierowników lubuskich domów kultury* [w:] K. Olbrycht, E. Konieczna, J. Skutnik (red.) *Upowszechnianie kultury – wyzwaniem dla edukacji kulturalnej*, Toruń 2008; *Projekt animacyjny jako metoda pracy w oparciu o badania w działaniu* [w:] D. Kubinowski, U. Lewartowicz (red.) *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, Lublin 2013.). Należy zaznaczyć, że bardzo interesujące są także jej teksty mające charakter przeglądowy, „porządkujące” lub ukazujące nowe ważne zagadnienia zasługujące na naukową refleksję (np. *Edukacja kulturalna dorosłych w teorii i badaniach empirycznych w Polsce po 1989 roku – wybrane aspekty*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 23, 2016; *O „gettoizacji” aktywności kulturalnej seniorów*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 21, 2014).

Warte zaznaczenia w dorobku dr Sylwii Słowińskiej są jej teksty będące pokłosiem polsko-niemieckiej współpracy naukowej. Na uznanie zasługują artykuły Habilitantki przybliżające polskim andragogom badania i koncepcje teoretyczne badaczy niemieckich (np. *Niemieckie projekty socjokulturalne przestrzeni edukacji dla społeczeństwa wielokulturowego* [w:] „Dyskursy Młodych Andragogów” t. 10 pod red. M. Olejarz, Zielona Góra 2009; *Edukacja dorosłych jako poszukiwanie – wybrane wątki refleksji naukowej Hansa Tiegensa*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 16, 2009; *W duchu solidarności pokoleń – edukacja międzygeneracyjna z perspektywy niemieckiej*, „Rocznik Andragogiczny”, t. 17, 2010;

Uczenie się dorosłych w niemieckiej refleksji systemowo-konstruktywistycznej, „Rocznik Andragogiczny”, t. 18, 2011). W swym dorobku ma także prace publikowane za granicą (*Zur Theorie der kulturellen Bildung in Polen nach der Wende 1989* [w:] U. Heuer, R. Siebers (red.) *Weiterbildung am Beginn des 21 Jahrhunderts: Festschrift für Wiltrud Gieske*, Münster, Waxman 2007 oraz jako współautorka rozdziału *The Relationship between Organizations of Adult and Further Education and Program Design as illustrated by Comparative Study on Germany and Poland* [w:] B. Käßlinger, S. Robak, M. Flege, A. von Hippel, W. Gieske (red.) *Cultures of Program Planning in Adult Education: Concepts, Research Results and Archives*, Frankfurt am Main 2017).

Istotnym elementem składającym się na dorobek Habilitantki jest także jej udział w projektach badawczych (jako koordynator i badacz), który ilustrują przygotowane przez nią raporty. Jej aktywność naukowa i organizacyjna została zauważona i doceniona, czego dowodem są nagrody (indywidualne i zespołowe) przyznane przez Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego i Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Reasumując, uważam że zarówno jakość publikacji, jak i aktywność dydaktyczna i popularyzatorska dr Sylwii Słowińskiej zasługuje na uznanie i odpowiada swoim poziomem dorobkowi habilitacyjnemu.

III. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą postępowania habilitacyjnego

W odniesieniu do pracy habilitacyjnej pt. *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* rozstrzygnąć należy czy stanowi ona (zgodnie z art. 16 ust. 1 i 2 przywołanej Ustawy) znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej. Przyjmuje się, że pozytywnie zweryfikowana rozprawa habilitacyjna musi zawierać sformułowanie, analizę i rozwiązanie nowego problemu naukowego, ważnego dla rozwoju dyscypliny nauki, bądź rozwiązanie problemu znanego już, lecz dotychczas nie rozstrzygniętego.

Już na wstępie mojej recenzji chcę podkreślić, że przedłożona do oceny praca jest merytorycznie bardzo dobra. Przemiany ekonomiczne, technologiczne a także polityczne, jakie zaszły w Polsce w ostatnim dwudziestoleciu, nie pozostały bez wpływu na społeczeństwo oraz jego sposób partycypacji w kulturze. Tradycyjne analizy dotyczące tego zagadnienia „zakorzenione” były zarówno koncepcyjnie jak i metodologicznie w pozytywistycznym paradygmacie badań. Zauważalne w nich było instytucjonalne kryterium wyodrębniania zjawisk kultury, w którym, o „jakości” partycypacji decydowały miejsca

„kontakty z kulturą” jej odbiorców. Trafne wnioski odnośnie takich analiz formułują autorzy raportu *Praktyki kulturalne Polaków*, zauważając że tradycyjne badania nad uczestnictwem w kulturze nie przedstawiały tego, co ludzie naprawdę robią w kontekście kulturowym, a raczej ilustrowały to, co robić powinni, by sprostać oczekiwaniom dotyczącym wzorca „człowieka kulturalnego”¹. Wspomniany raport wskazuje na przemiany, jakie zaszły w naszej partycypacji w kulturze, jednak w moim przekonaniu ilościowe badania nad aktywnością kulturalną (nawet przy zmianie pytań w ankiecie) nie są w stanie oddać wszystkich jej aspektów. W ostatnich latach pojawiają się próby nowego spojrzenia na ten problem, bowiem w badaniach współczesnych uczestników życia kulturalnego szczególnie interesująca wydaje się być jego jakościowa analiza. Przedstawiona do oceny praca jest właśnie przykładem takiego właśnie zmierzenia się z tym zagadnieniem.

Całość składa się ze wstępu, pięciu zasadniczych rozdziałów i „Refleksji końcowej”, która pełni funkcję rozdziału podsumowującego. Struktura pracy zachowuje układ „od ogółu do szczegółu”, co klarownie porządkuje wywód autorki. Część teoretyczną tworzą trzy rozdziały. Rozdział pierwszy *Uczestnictwo w kulturze, aktywność kulturalna – dylematy definicyjne i poszukiwanie nowych ujęć* jest przejrzystym nakreśleniem „teoretycznego zaplecza” dla prowadzonych badań. Należy podkreślić, że analizy teoretycznych stanowisk dotyczących badań nad uczestnictwem w kulturze, są prowadzone wnikliwie i bez „kompleksu pedagoga”, bowiem dr Sylwia Słowińska, zdając sobie sprawę z wielowymiarowości tego zagadnienia, kompetentnie wykorzystuje dorobek teoretyków i socjologów kultury. Kolejny rozdział *Inicjatywy oddolne w refleksji nad uczestnictwem w kulturze w Polsce po 1989 roku* precyzuje obszar badań Habilitantki. Ustrukturyzowanie oddolnych inicjatyw kulturalnych jako efektu działań animacyjnych, przejawu społeczeństwa obywatelskiego, działań „nowych aktorów” na scenie kultury oraz działań alternatywnych i wyrazu oporu, porządkuje zakres refleksji autorki. Rozdział trzeci *Filozoficzna podstawa badania sensów oddolnych inicjatyw kulturalnych – fenomenologia społeczna Alfreda Schütza* ukazuje filozoficzne tło zamierzonych analiz. Chcę podkreślić, że przyjęta przez autorkę fenomenologiczno-hermeneutyczna perspektywa refleksji nad interesującym ją aspektem rzeczywistości społecznej, została uzasadniona kompetentnie i wyczerpująco.

Rozdział czwarty *Procedura badań nad sensami oddolnych inicjatyw kulturalnych* omawia metodologiczną wykładnię prowadzonych badań. Ostatni rozdział *Oddolne*

¹ Zob. R. Drozdowski, B. Fatyga, M. Filiciak, M. Krajewski, T. Szendlak, *Praktyki kulturalne Polaków*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2014, s. 13. Dostępne w Internecie pod adresem: [http://www.nck.pl/media/attachments/308153/praktyki-kulturalne-polakow-publicacja%20\(1\).pdf](http://www.nck.pl/media/attachments/308153/praktyki-kulturalne-polakow-publicacja%20(1).pdf)

inicjatywy kulturalne w świetle przeprowadzonych badań buduje empiryczną część pracy. Ma on swoją logikę i także tu czytelne jest ustrukturyzowanie wyводу autorki, która kolejno przedstawia i „charakteryzuje” realizatorów inicjatyw; strukturę i warianty inicjatyw oraz dziedziny, obszary i formy działań. Obszerny podrozdział tej części pracy omawia sposoby radzenia sobie z zadaniami (sposoby radzenia sobie z formalizacją działalności, kształtowania relacji ze społecznością lokalną i jej władzami, zabezpieczania materialnych warunków działania, organizacji pracy, pozyskiwania uczestników działań, promowania inicjatyw, zapewniania jakości i rozwoju inicjatywy). Tu znowu należy podkreślić konsekwencję autorki w klarownym prezentowaniu swoich analiz. Każdy fragment ilustrowany jest wypowiedziami osób badanych a wywód kończony jest uporządkowanym i syntetycznym zestawieniem wniosków. Uwagę tę można odnieść także do kolejnego podrozdziału, w których zaprezentowane zostały style działania realizatorów inicjatyw kulturalnych (styl pierwszych kroków, metodyczny. „trochę w chmurze, trochę na ziemi”, wolnego strzelca, samowystarczalny). Kluczowym podrozdziałem tej części pracy jest szósty *Sposoby rozumienia oddolnych inicjatyw kulturalnych przez ich realizatorów*, w którym autorka przedstawia motywy działania lokalnych animatorów kultury, ilustrując je konkretnymi opisami przypadków.

Książka Sylwii Słowińskiej *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* to interesujące pedagogiczne studium nad aktywnością kulturalną i możliwościami budowania kapitału społecznego. Przedstawione w pracy analizy wpisują się w nowoczesną refleksję nad istotą animacji i edukacji kulturalnej jako przestrzeni aktywności obywatelskiej. Jak trafnie zaznacza autorka animacja nie służy transmisji kultury dominującej, prawomocnej a „punktem wyjścia czyni kulturę uczestników, polega na tworzeniu swojej kultury i kreowaniu własnej wizji świata, a nie na powielaniu wzorów oraz wpisywaniu w schemat. Tak pojęte działania nie są podporządkowane celom adaptacyjnym, reprodukcji struktury społecznej, lecz orientują się na zmianę – poszerzenie pola wolności oraz zakresu możliwości jednostek i grup” (s. 277).

Pragnę podkreślić, że język jest zdecydowanie mocną stroną tego naukowego opracowania, przez co książkę czyta się dobrze i z zainteresowaniem. Ta staranność językowa, dbałość o precyzję i klarowność w formułowaniu myśli, dotyczy zresztą całej twórczości habilitantki.

IV. Konkluzja

Reasumując całość uważam, że dorobek i praca habilitacyjna dr Sylwii Słowińskiej spełniają wymogi postępowania awansowego. Jej publikacje, osiągnięcia na polu dydaktyki a przede wszystkim rozprawa habilitacyjna *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* dają świadectwo dojrzałej, rzetelnej i inspirującej pracy naukowej. W książce tej dostrzec można potencjał badawczy autorki, jej zdolność wchodzenia w debatę naukową oraz sprawność językową i metodologiczną. W ostatecznej konkluzji stwierdzam, że dorobek naukowy dr Sylwii Słowińskiej jest na wysokim poziomie a jej praca *Sensy oddolnych inicjatyw kulturalnych w interpretacji ich realizatorów* spełnia kryteria przewidziane procedurą awansową, wnoszę zatem o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie *pedagogika*.

Jedynakowski